

DOS PROCESSOS INQUISITORIALS A MALLORCA REFERENTS A PROPOSICIONS LUL·LIANES DURANT ELS SEGLES XVI I XVII*

Rafael RAMIS BARCELÓ

Original rebut: 19/06/2013
Data d'acceptació: 15/07/2013

Adreça: Facultat de Dret –
Universitat de les Illes Balears
Ctra. de Valldemossa, km. 7.5
07122 PALMA DE MALLORCA
E-mail: r.ramis@uib.es

Resum

L'escrit exposa dos processos inquisitorials seguits a Mallorca durant els segles XVI i XVII, referents a proposicions lul·lianes. Per la coincidència temàtica d'ambdós, s'intenta no solament fer-ne la transcripció i la contextualització, sinó també apuntar una sèrie de conclusions sobre el pensament teològic lul·lià en aquests segles.

Paraules clau: Lul·lisme, Mallorca, Inquisició, teologia, mariologia.

Abstract

The study explains two inquisitorial processes in Majorca during the 16th and 17th cents, containing theological propositions by Ramon Lull. Both processes have some similarities and the paper aims to present a transcription and a contextualization, and to underline some conclusions on Lullian theological thought during these centuries.

Keywords: *Lullism, Majorca, Inquisition, theology, Mariology.*

* Les abreviatures que empraré són: ADM (Arxiu Diocesà de Mallorca), AHN (Arxiu Històric Nacional), ARM (Arxiu del Regne de Mallorca) i BPM (Biblioteca Pública de l'Estat a Palma de Mallorca). Agraïxo al prof. Josep-Ignasi Saranyana la seva lectura i els seus suggeriments.

Molt em complau participar en aquest homenatge al professor Josep Perarnau i Espelt, mestre de medievalistes, especialment de lul·listes i d'arnaldistes. Com a lector de molts treballs seus, m'ha costat molt trobar un tema adient i a l'alçada de la seva exigència intel·lectual. M'abellia oferir-li un escrit sobre lul·lisme i intentar seguir exitosament algun dels camins que ell ha traçat.

Aquesta miscel·lània d'homenatge procura oferir treballs de caire teològic o històric. No és fàcil trobar-ne un de caire arxivístic que pugui resultar prou curiós per a la ment inquieta i erudita del professor Perarnau, que ha recercat exitosament en arxius de mig món, amb una producció tan abundant com qualificada. Després de vacil·lacions i d'indecisions, he volgut resseguir la pista llunyana d'un document inquisitorial del segle XVI a Mallorca, que m'ha proporcionat un voluminós expedient inquisitorial¹ de l'Arxiu Històric Nacional, referent al procés al prevere i catedràtic Sebastià Riera Binimelis,² dut a terme durant el segle XVII. Tal volta amb aquest estudi es posaran algunes fites per a conèixer algunes notícies més sobre el lul·lisme mallorquí del segle XVI i XVII, així com algunes connexions amb el lul·lisme castellà del moment.

Com que treballo amb dades del segle XVII, la documentació dels anys 1535-1536, inserida en el procés, em sembla prou fiable per a intentar fer-ne una reconstrucció que mostri algunes similituds teològiques i processals. Tot i això, sóc ben conscient que aquesta qüestió sols és un apunt que pot permetre de lligar alguns fets esparsos, que s'hauran d'estudiar més endavant i amb altres eines.

1. EL PROCÉS AL DR. SEBASTIÀ RIERA

Per a arribar a les escasses dades que tenim del procés de 1535, cal botar poc més d'un segle, per a situar-nos també a la Ciutat de Mallorca. El 10 de juliol de 1660, el P. Juan Bautista de Olzina, jesuïta, es persona al Tribunal del Sant Ofici de la Inquisició per fer un descàrrec de consciència i delatar unes proposicions que li semblaven herètiques.³ Féu referència a uns repetits actes de conclusions celebrats al Col·legi de Monti-Sion (el principal centre de la Com-

1. AHN, Inquisición, Lligall 4432, Exp. 11.

2. Una explicació detallada d'aquest procés es pot veure en RAMIS BARCELÓ, R., «El proceso inquisitorial al catedrático lulista Sebastián Riera (1662-1665)», *Revista de la Inquisición* 16 (2013), en premsa. També resulta imprescindible J. MUNTANER BUJOSA, «Epistolari entorn a una tesi lul·liana», *Estudios Lulianos* 5/3 (1961) 317-324, i 6 (1962) 179-186.

3. AHN, Inquisición, Lligall 4432, Exp. 11, f. 1.

panyia de Jesús a l'illa, fundat l'any 1561) en els quals el Dr. Sebastià Riera havia tingut alguns enfrontaments dialèctics amb els professors de la Companyia.

El professor Sebastià Riera i Binimelis era el catedràtic de Prima de Teologia Lul·liana a l'Estudi General Lul·lià des de 1656⁴. L'Estudi General havia estat erigit l'any 1483 amb el privilegi de Ferran el Catòlic, per a l'explicació de les doctrines del beat Ramon Llull. Per la tenaç oposició de l'Orde de Predicadors, aquest Estudi General no va rebre els privilegis reials i pontificis fins a 1675,⁵ de manera que els graus que conferia no tenien validesa oficial i s'havien de convalidar en una altra universitat.

Nascut a Manacor, Sebastià Riera passà l'infància a Palma i fou deixeble del P. Pere Joan Marimon, jesuïta. Fou col·legial del Pontifici Col·legi de la Sapiència des de 1642⁶ fins a 1650,⁷ on va rebre una acurada formació sacerdotal i una important devoció envers el Beat. Riera fou un exponent típic dels col·legials de la Sapiència, pel fet d'haver viscut els vuit anys en la institució i per haver assimilat la defensa del Beat com una divisa intel·lectual i espiritual.

Els jesuïtes mallorquins es van caracteritzar per llur defensa de l'obra de Llull, però les disputes amb el Dr. Riera no s'han d'entendre solament en termes teològics, sinó també estratègics, com es podrà veure seguidament. Al Tribunal de la Inquisició, després del P. Olzina, van depositar en contra del Dr. Riera uns quants jesuïtes més, mostrant algunes importants divergències en l'àmbit de la teologia dogmàtica i de la cristologia. Segons el testimoni del jesuïta Hug Berard, el Dr. Riera volia demostrar que «en el hombre se distinguía el ser de animal del racional» i que «en el hombre se hallan tres formas substanciales distintas esto es a mas de la racional otra censitiva y otra vegetativa». Quan Riera fou advertit del fet que les seves doctrines eren pròximes a l'heretgia i que havien de ser delatades a la Inquisició, digué «yo me cago en la Inquisición, quia in veritatem non timeo veritatum».⁸

4. ARM, *Extraordinaris dels Jurats 1654 a 1656*, s. n.

5. Vid. A. SANTAMARÍA, *La promoción universitaria en Mallorca*, Palma: Annals-Universitat de Palma de Mallorca, 1983; y R. RAMIS BARCELÓ, «Sobre la denominación histórica de la Universidad de Mallorca: cuestiones institucionales e ideológicas en torno al lulismo», *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija* 13/2 (2010) 237-263.

6. ADM, Fons de la Sapiència, *Llibre de oposicions y elections, any 1696 (fins a 1735)*, ff. 11v-12.

7. *Ibíd.*, f. 23v., indica que el Dr. Riera renuncià a la beca «per haver acabat integrament lo temps de la mia col·legiatura».

8. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11 (8), f. 1v.

Els enemics tradicionals del lul·lisme, des del temps de l'inquisidor Nicolau Eimeric, foren els frares dominicans. Com mostrà el professor Perarnau, bona part de les impugnacions eimericianes es basaven en falsificacions.⁹ Realment, els dominics, malgrat llur oposició al lul·lisme, es van mantenir en un tomisme molt estricte¹⁰ i escassament bel·ligerant, que només a la fi del segle XVII, amb els estatuts definitius de la Universitat, va prendre un caràcter combatiu i antilul·lià.¹¹

No obstant això, la Companyia de Jesús va obtenir de Felip IV un privilegi no solament per a impartir classes d'Arts, Filosofia i cursos teològics, sinó també de conferir graus.¹² L'enfrontament entre les càtedres lul·lianes i les de la Companyia per la primacia en els estudis era molt fort, ja que el Col·legi de Monti-Sion, sense tenir rang universitari, podia col·lacionar graus en nom del rei. No és d'estranyar que en les diferents conclusions defensades pels deixebles dels jesuïtes i pels deixebles de les càtedres lul·lianes hi hagués enfrontaments. Els professors amb el rang de doctor podien argüir en les conclusions públiques i no desaprovaven l'ocasió, d'acord amb la transcripció documental, de fer preguntes compromeses. Els mestres solien defensar llurs estudiants de les crítiques alienes i sovint esclataven els conflictes, tal com es desprèn de les delacions dels jesuïtes.

I, en efecte, després de repetides delacions i testimonis davant la Inquisició, el P. Olzina va delatar el dia 31 de maig unes conclusions impreses que el dia següent, 1 de juny, havia de presidir el Dr. Sebastià Riera a l'Estudi General. Aquestes conclusions eren dedicades al canonge Mateu d'Olesa i Safortesa,¹³ rector de la Universitat. Les propugnaven, sota el mestratge de Sebastià Riera, els seus deixebles Pere Antoni Mayol,¹⁴ col·legial de la Sapiència, i Antoni Torelló i Font. Després d'haver llegit les conclusions, Olzina

9. Hom pot veure els treballs recopilats en el llibre de S. MUZZI (ed.), *Da Raimondo Lullo a Nicola Eimeric: Storia di una falsificazione testuale e dottrinale*, Roma: Antonianum 2010.
10. R. RAMIS BARCELÓ, «Fray Agustín Pipia y la Universidad Luliana y Literaria de Mallorca», *Archivum Fratrum Praedicatorum* 80 (2010) 177-199.
11. A. CASSANYES ROIG – R. RAMIS BARCELÓ, «El atentado antiluliano de 1699 en el marco ideológico de la Universidad de Mallorca», *Memòries de la Reial Acadèmia mallorquina d'Estudis Genealògics, Heràldics i Històrics* 22 (2012) 141-165.
12. B. OBRADOR, *450 años de historia del Colegio de Montesión en Palma de Mallorca. Apuntes cronológicos y documentación histórica. Tomo I. Desde la fundación del Colegio de 1561 hasta la expulsión en 1767*, Madrid 2011, 123ss.
13. S. TRIAS MERCANT, *Diccionari d'escriptors lul·listes* Palma, Universitat de Barcelona – Universitat de les Illes Balears 2009, 306-307.
14. Natural de Sóller, fou col·legial de la Sapiència des de 1658, ADM, Fons de la Sapiència, *Llibre de oposicions y elections, any 1696 (fins a 1735)*, f. 35. Fou nomenat catedràtic de Filosofia Lul·liana el 7 de Juny de 1664 (BPM, Ms. 24, f. 163), regentà la plaça durant un trienni.

considerava que les proposicions eren herètiques i temeràries i demanava que no es defensessin.¹⁵

Al final, es va suspendre l'acte de conclusions, i l'inquisidor, Francesc de Sarabia Ojeda, el dia 14 de juny de 1661 va enviar les conclusions delatades a la Suprema. En la seva missiva, l'inquisidor de Mallorca explicava com féu cridar els qualificadors (franciscans, agustins i jesuïtes) i que tots menys els de la Companyia van creure que les proposicions eren defensables. Els franciscans, educats en l'escoto-lul·lisme,¹⁶ s'hi van mostrar obertament partidaris.¹⁷

Van cridar el Dr. Riera perquè pogués defensar-se i els qualificadors el van defensar, però els jesuïtes van tornar a al·legar que hi havia com a mínim dues proposicions que no podien passar (una per temerària i l'altra per errònia). Per aquestes raons, davant el dubte, l'inquisidor va remetre les sis proposicions delatades a la Suprema perquè «es manessin a qualificar»¹⁸ i se'n donés una opinió més imparcial. En total eren sis proposicions, referents a temes de cristologia i de teologia dogmàtica, que es transcriuen a continuació.

1. Si primo suo consilio Deus, non decerneret Christum, non posset condere mundum.
2. Christi humanitas collata cum Angelis, natura, gratia et gloria non tantum gratia et gloria illos excedit, sed etiam seclusa gratia, et gloria in sua scilicet substantiali precise ratione inspecta, perfectior est, qualibet Angelica substantia. Quod idem de ipsa Virgine Dei para propugnamus.
3. Tanta fuit Incarnationis convenientia, quod ex hypothesi, quod voluerit Deus ad extra producere, necessario debuerit Incarnationem decernere; Incarnationem inquam solius divini Verbi, cum nec Deus, ut abstrahit a personalitibus potuerit Incarnari, nec Pater unam assumere naturam, nec Spiritus Sanctus aliam, nec etiam ex hypothesi, quod potuerint Incarnari, potuissent eandem assumere humanitatem, solus unigenitus Dei Filius potuit, et necessario debuit hypostatice uniri, cum sola tali humana natura.
4. Etsi divinum Verbum immediate assumpserit humanitatem, assumpsit tamen prius natura illius partes secundum se. Ex quibus prius in executione assumpsit singulare elementatum, formaliter constans quatuor elementis, quam singulare vivens, et vivens prius quam sensiens, et sensiens prius quam imaginans.

15. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, ff. 7v-8.

16. S. TRIAS MERCANT, «El lulismo barroco y fray Francisco Marçal», *Cuadernos Salmantinos de Filosofía* 16 (1989) 107-125; R. RAMIS BARCELÓ, «Un esbozo cartográfico del lulismo universitario y escolar en los Reinos Hispánicos», *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija* 15/1 (2012) 61-103, especialment, 81 i ss.

17. J. MUNTANER BUJOSA, «Epistolari entorn a una tesi lul·liana», 183-184.

18. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11 (10), s.n.

5. Et taliter fuit Incarnationis causa beata Virgo, quod preter eam, nulla alia creatura potuit ordinate loquendo efficienter concurrere, ad conjunctionem humanitatis cum Divino Verbo.
6. Intra fidei limites, sensu alio longe distincto a Brentianico,¹⁹ Christi humanitatem, esse ubique, posset non esse hereticum, sed probabile.²⁰

La Inquisició no s'havia atrevit mai a pertorbar el lul·lisme durant el segle XVI, car Felip II era un gran devot del beat Ramon Llull.²¹ Les circumstàncies havien canviat molt durant els regnats de Felip III i Felip IV, i en la segona meitat del XVII la Inquisició es trobava en una posició més còmoda per a acusar Llull.²²

Els jurats de la Ciutat i Regne consideraren que la delació era un greu contratemps tant per a la doctrina lul·liana com també per a aconseguir finalment el breu pontifici que facultés l'Estudi General Lul·lià per a conferir els graus.²³ Van enviar les conclusions a les autoritats eclesiàstiques i als convents, i tots (menys jesuïtes i dominics, s'entén) van considerar que les doctrines estaven perfectament fonamentades en la doctrina lul·liana. La proposició més conflictiva era la sisena, en què no es donava suport directament a Llull, sinó en una comparació amb Brenz i que no havien trobat el text lul·lià on això se sostenia.²⁴

19. Fa al·lusió a Johannes Brenz (1499-1570), llatinitzat com a Brentius i hispanitzat com a Brencio. Fou un destacat reformador protestant, estret col·laborador de Martí Luter. Sostenia, simplificant molt, que, en virtut de la unió hipostàtica que es realitzà entre el Verb diví i la naturalesa humana, la humanitat de Crist es trobava a tot arreu. És a dir que, així com la Divinitat de Crist —per raó de la seva immensitat— era a tot arreu, pel fet d'estar unida la humanitat a la Divinitat, se seguia d'aquest raonament que la humanitat havia de ser també a tot arreu. Fou refutat per fra Pedro de Soto, O. P., i la seva obra fou coneguda a Espanya. Vid. M. A. DEUSCHLE, *Brenz als Kontrovertheologe*, Tübingen: Mohr Siebeck 2006.
20. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11 (13), s.n. Tant de bo aquestes proposicions siguin estudiades dins el marc del lul·lisme històric pels historiadors de la teologia.
21. L. PÉREZ MARTÍNEZ, «La causa luliana en Roma durante el reinado de Felipe II», *Anthologica Annu*, 13 (1962), 193-249.
22. L. PÉREZ MARTÍNEZ, «Lulismo e inquisición a principios del siglo XVII» en J. A. ESCUDERO, (ed.), *Perfiles jurídicos de la Inquisición española*, Madrid: Universidad Complutense 1989, 727-751; RAMIS BARCELÓ, R., «La Inquisición de México y la calificación del "Árbol de Ciencia" de Ramon Llull (1665-1669)», *Estudios de Historia Novohispana* 48 (2013) 189-214.
23. Sobre la historia de la Universitat, vide J. LLADÓ FERRAGUT, *Historia del Estudio General Luliano y de la Real Universidad Literaria de Mallorca*, Palma: Ed. Cort 1973.
24. J. MUNTANER BUJOSA, «Epistolari entorn a una tesi lul·liana», 184. El provincial dels franciscans observants donà la resposta següent: «Obehint jo debax firmat a los ordes y mandatos de V. Sría he vist y e examinat de assiento y juntament be consultat y fet mirar de proposit a alguns religiosos los mes intelligens y versats en la doctrina y textos de los llibres de nostron Illuminat y Beato Martyr Ramon Llull, sobre les sis proposicions de antes proposades y trobam en los dits llibres que les sinch proposicions primeras son indubitablement segons

A l'Arxiu Diocesà de Mallorca roman un expedient en què es defensaven les proposicions que el Dr. Riera defensava i avalava. El catedràtic mallorquí feia un important esforç per explicar les proposicions des dels textos de Llull i des de la incipient escolàstica lul·liana. La seva solució era la següent:

Solutio. Ait Raymundus: oportet quod illa natura que nobilior est, sit nobilior per majorem magnitudinem bonitatis, sapientiae, voluntatis, virtutis, veritatis et gloria sine quarum majore magnitudine nulla natura posset esse major alia. Unde sicut divina voluntas plus diligit naturam humanam Christi, quam naturam angeli, sic oportet quod magnitudo Divina plus magnificat naturam humanam Christi, quam Angeli naturam.²⁵

El 14 de gener de 1662, Francesc de Sarabia Ojeda va enviar una còpia a la Suprema de les conclusions delatades, en què explicava les contínues insis-tències del Dr. Riera, el qual va escriure a l'inquisidor general el 26 de març per demanar-li que donés un solució al problema.²⁶

Però, com que l'última decisió estava en mans de la Suprema, el Dr. Riera va considerar que havia de passar a Madrid per a poder defensar les seves tesis. Amb aquesta finalitat, va demanar autorització al Gran i General Consell per a nomenar un substitut a la càtedra i una subvenció de 370 escuts per dos anys. Abans d'embarcar, com recorda Joan Muntaner, els jurats li van donar cartes de recomanació per a l'inquisidor general i per al senyor Antoni Pascual Martorell, síndic del Regne de Mallorca a la Cort.²⁷ En efecte, a l'agost de 1662 va marxar el Dr. Riera a la Cort i el 24 novembre de 1662 va escriure a la Junta de Qualificadors, oferint-se per a donar *in voce* satisfacció a les rèpliques.²⁸

la doctrina del dit Reato Martyr Hanton Llull, les quals sinch proposicions se son defensades moltes vegades en doctrina del dit Bº Ramon en aquest Real Convent de Sant Francesch, ja ab actes ordinaris pera exercir a los studians Ramonistas, ja tambe publicament a la Iglesia ab varias conclusions generals. Pero en lo que toca a la sisena proposicio resta alguna dificultad, en lo modo en que esta posada per no haver trobat texto en lo sobredit autor Ramon Llull, qui la declara o specific en los termes y forma proposade, si be es veritat no faltan doctors ramonistas qui la defensan segons doctrina católica molt distincta de Brentianico, com a probable, quissa fundats estos, ab altres textos y doctrinas del Beato Ramon Llull de hont hauran pogut fer illacio de la sobredita sisena proposicio que ells defensan.» Fra Francesc Marçal era partidari de la mateixa opinió, vide F. MARÇAL, *Ars brevis V. M. B. Raymundi Lulli...*, Mallorca: Raphaelis Moya 1669, segona numeració, 44.

25. ADM, *Resolutio quaestiones 48 Sententiarum...*, quaestio 19, ff. 9v-10.

26. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, s.n.

27. J. MUNTANER BUJOSA, «Epistolari entorn a una tesi lul·liana», 318.

28. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, f. 67.

Finalment, el Dr. Riera presentà, com a mínim, dues voluminoses respostes per a explicar les sis proposicions. S'han conservat dos llargs escrits, *Responsio ad sex propositiones, ex quibusdam conclusionibus quarum titulus est, Selecta Lullica, A sancto Inquisitionis Tribunali detentis et eodem Tribunali iubente elaborata*²⁹ i *Deffensorium pro sex propositionibus ex quibusdam conclusionibus quarum titulus est: Selecta Lullica a Sancto Inquisitionis Tribunali detentis. Et eodem Tribunali iubente elaboratum*.³⁰

L'argumentació de Riera descansava sobretot en tres columnes: 1) la fonamentació en la Bíblia, la Patrística (sant Agustí), i els autors escolàstics (sant Anselm, sant Tomàs) i moderns (Pico della Mirandola, Roberto Bellarmino, Suárez, Gregori de València) amb nombroses citacions d'autoritat i on es demostrava que Llull era un autor que estava d'acord amb la més antiga i respectada tradició eclesiàstica; 2) una profusió de citacions del Concili de Trento, per a mostrar la seva adequació dogmàtica i eclesiològica als canons del moment; 3) finalment, Riera inseria les tesis en la tradició lul·liana³¹ que el precedia, tant a la càtedra com a la mateixa diòcesi de Mallorca (Arnau Albertí, Daguí, Pacs, Bellver...), emparentada amb el formalisme escotista.³² Sens dubte, la mariologia de Riera seguia tanmateix les directrius franciscanes (citant Duns Escot, Ricardo de San Lorenzo...).

El 10 d'octubre de 1663, dia de la primera votació, es reuniren en la Junta de Qualificadors el mestre fra Francisco de Arcos, de l'Orde de la Santíssima Trinitat, catedràtic de Prima d'Esriptura a la Universitat de Toledo; fra Rafael de Oñate, de l'Orde de Sant Bernat; José Zigala, clergue regular; fra José Méndez de San Juan, lector jubilat de Teologia, de l'Orde de Sant Francesc de Paula, i fra Juan de Heredia, de l'Orde del Carme calçat. També hi eren presents el P. Guillermo de Salzedo, el P. José Espuches i fra Antonio de Ribera.³³ Les proposicions complicades eren la primera i la sisena. Quant a la primera, digueren que

Conformes que la proposición puede tener Legitimo y Sano Sentido y que según lo que parece por el defensorio del autor consta con claridad que habla en el sentido que hablaron los doctissimos varones que fueron el P. Diego de Granados explican-

29. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, 33 ff.

30. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, 62 ff.

31. Sobre l'escoto-lul·lisme mallorquí, hom pot veure S. TRIAS MERCANT, *Història del pensament a Mallorca*, I, Palma: Moll 1985.

32. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, on es pot llegir «per quod iuxta Schotistas distinguitur spirare á generare».

33. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, f. 92.

do aquella questio (Vtrum Deus necesiretur moraliter ad Ligendum quod optimum est³⁴ [*sic*] – Pero es que por quanto en la proposición de las conclusiones no se [...] alguna que explique el sentido en que les puede decir siendo assi que la proposición puede tener varios y diferentes sentidos – parece necesario se mande al autor la explique [...] en la forma que en parte se da a entender en el defensorio añadiendo, Las Limitaciones y explicaciones con que explican la necesidad moral de la conclusion.³⁵

De la segona a la cinquena no s'observaren majors problemes, i àdhuc els qualificadors més refractaris admeteren, després de molts exàmens, que podien passar. Els problemes es concentraren de bell nou en la sisena proposició. Van dir que estaven

Conformes que haya sido explicada en el sentido católico como el autor de las conclusiones quiere entenderlo según las palabras con las palabras con que las propone y que son las siguientes.- (Intra fidei limites) a las quales asi hay otras en las que explica que la conclusion no la quiere defender en el sentido de Brenzianico, con que si explica vyendo de la consonancia que puede tener con cualquier sentido de los herejes, se puede tolerar como se los sería el Padre Suarez con tal que satisfaga en publico Catholico que las defiende y las cuales le mandare por el Santo Oficio porque absolutamente es peligrosa.³⁶

Després d'aquesta qualificació, el Dr. Riera escriví als jurats de la Ciutat i Regne explicant-los que el resultat s'inclinava a favor seu, tot i que necessitava una revisió. Realment els qualificadors tornaren a examinar el tema. Després de conèixer el resultat anterior, Francisco de Sarabia Ojeda, inquisidor de Mallorca, informava a la Suprema que en la Cambra del Secret de Mallorca es conservava un paper³⁷ referent a un procés que es va substanciar durant els anys 1434 a 1436 contra Pere Mas, prevere, per haver proferit en un sermó proposicions parcialment coincidents amb les delatades al Dr. Riera, i va enviar cap a la Suprema tots aquests papers perquè s'acumulessin al procés.³⁸

34. Fa menció del jesuïta Diego Granado, autor de *Commentarii in primam partem Summae Theologicae S. Thomae*, Sevilla, 1623 i *Commentarii in secundam-secundae Summae D. Thomae*, Sevilla, 1631. Sobre aquest autor, vid. A. MADRE, *Die theologische Polemik gegen Raimundus Lullus*, München: Aschendorff 1973, 43.

35. AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, f. 92v.

36. *Ibíd.*, f. 93r-v.

37. *Ibíd.*, ff. 115-117v.

38. *Ibíd.*, ff. 117v.

2. EL PROCÉS AL PREVERE PERE MAS

A la cambra del Secret del Tribunal de la Inquisició de Mallorca es trobava un paper referent al procés seguit contra el prevere Pere Mas durant els anys 1535-1536. Comparat amb el procés de Sebastià Riera, fou molt més breu i menys aparatós. La relació dels fets, transcrita íntegrament al final d'aquest escrit, indica que Pere Mas va predicar a la seu de Mallorca el dia de la Immaculada Concepció, 8 de desembre de 1535, i que va proferir algunes afirmacions que semblaven incorrectes si es confrontaven amb els dogmes de l'Església.³⁹ Un dels punts més interessants d'aquest tema és, precisament, la vinculació de les tesis de Mas amb les lul·lianes.

Les quatre tesis, tretes del context general, no tenen res a veure, en principi, amb el procés de Sebastià Riera, sinó que podrien semblar fins i tot un fruit tardà de les polèmiques mariològiques del segle xv, algunes de les quals foren ben estudiades pel professor Perarnau en el seu moment.⁴⁰ Tot i que les tesis, tal com estan formulades, no són proposicions extreptes literalment de cap obra del Beat, s'hi troba certament més que un simple regust lul·lià.

La primera proposició deia que «*humana natura in Deo Jesuchristo est nobilior natura Angelica secundum quod considerat in puris naturalibus*». Feia referència a la naturalesa humana de Crist, un tema també controvertit en el procés al Dr. Riera. La segona proposició, d'un tarannà molt semblant a la primera, indicava que «*Gloriosa virgo Maria Adam atque Eva etiam fuerunt et sunt in puris naturalibus nobiliores Angelis*». La tercera de les proposicions expressava que «*Christus et Maria mater eius habuerunt justitiam originalem*», i la darrera, també de caràcter mariològic, defensava que «*materia de qua Concepta est gloriosa Virgo Maria fuit sanctificata seu accepit sanctificationem a Spiritu Santo unde concepta est eadem virgo sine peccato originali*». La menys complexa per a la teologia de l'època era la quarta.

Tot i que el procés ens ha arribat d'una manera indirecta, hi ha, com a mínim, tres aspectes que val la pena de remarcar: 1) la coincidència temàtica entre les proposicions conflictives en el sermó de Pere Mas i en les conclusions avalades pel Dr. Sebastià Riera; 2) la problemàtica en l'ortodòxia lul·liana: per tal que la Inquisició no censurés el Beat ni la seva teologia, els dos

39. Resulta obligatori remetre a J. PERARNAU ESPELT, «Ramon Llull i la seva teologia de la Immaculada Concepció. Versió definitiva», *Arxiu de Textos Catalans Antics* 25 (2006) 193-228.

40. Vid. J. PERARNAU ESPELT, «Política, Lul·lisme i Cisma d'Occident. La campanya barcelonina a favor de la festa universal de la Puríssima els anys 1415-1432», *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3 (1984) 59-191.

autors van resultar culpables d'interpretar els textos de Llull capciosament, i 3) que les censures de les proposicions les fessin teòlegs de la Universitat d'Alcalà.

Realment, cal pensar que en el marc de la formació lul·liana de l'època, dins el pla de l'Estudi General de Mallorca, els preveres estaven acostumats a raonar des de la filosofia i la teologia de Llull. La idea que la «*humana natura in Deo Jesuchristo est nobilior natura Angelica secundum quod considerat in puris naturalibus*» era certament errònia des del punt de vista de l'escolàstica tradicional de l'època, però no ho era tant des dels raonaments de l'ontoteologia trinitària lul·liana.

En diferents llocs, com hom pot comprovar, Llull va explicar la seva cristologia, que era una conseqüència directa de la seva teologia trinitària.⁴¹ Efectivament, en la cristologia lul·liana es donaven la mà, entre altres coses, l'antropologia teològica i la seva teoria del correlatiu. Crist, per a Llull, era el principi i la fi de l'Univers i estava ubicat al mig entre Déu i el gènere humà. En certa manera es pot dir que la idea lul·liana de Crist presentava el fill de Déu com a zenit de l'home i de la humanitat.

L'escolàstica tradicional havia parat esment en la naturalesa humana, composta de raó i de voluntat, i que estava fortament debilitada pel pecat original. L'Encarnació, per als escolàstics, era una necessitat, car era imprescindible reparar els danys que, des del pecat d'Adam, assolaven la condició humana. El fet de no haver seguit els consells de Déu havia portat l'home a una situació de degradació i de pecat que només es podia solucionar amb una redempció propiciada pel mateix Déu fet home.

La visió lul·liana era més metafísica i, si es pot dir així, més optimista que l'escolàstica tradicional, la qual fonamentava les seves arrels en Orígenes, la Patrística i en el neoplatonisme. El Doctor Il·luminat entengué l'encarnació de Crist com la culminació de tot el que la naturalesa humana era capaç.⁴² Amb Crist s'estiraven els límits de la pròpia humanitat fins al màxim. Amb Crist, la mateixa creació arribava a la unió màxima del Creador i la Criatura. En Crist es donava ontològicament la realització màxima de totes les possibilitats potencials i intrínseques de l'espècie. A través de Crist, i gràcies a la seva

41. Vid., en un sentit general, GARCÍAS PALOU, S., «Notas de introducción al estudio de las obras teológicas del beato Ramón Llull», *Miscelánea Comillas* 2 (1944) 203-234.

42. Vid. L. ELJO GARAY, «La finalidad de la encarnación según el Beato Raimundo Lulio», *Revista Española de Teología* 2 (1942) 201-227.

mediació, l'espècie humana podia caminar cap a la consumació del cosmos i de l'Univers.⁴³

D'aquí que proclamés: «Oh Senyor creador de tot quant es! En axí com les creatures donen significacio e demostracio de la gran noblea e bonea vostra en axí deuria esser gran i alegra que nos avem en vos».⁴⁴ És a dir, que les criatures donaven significació i demostració de la gran noblesa i bondat de Déu: totes les coses s'havien d'interpretar com a referides a la realitat, tal com s'entenia a través de l'acte creador. D'aquesta manera podem parlar d'un exemplarisme lul·lià que permetia una lectura teològica de tota la realitat creada.⁴⁵

No és que Llull negués la taca del pecat original i la necessitat de l'acció salvadora de Déu, sinó que presentava Crist Jesús com el camí cap al Pare i, pel fet de ser necessari per a complir la seva missió, s'havia d'encarnar essent Déu i Home alhora, dues naturaleses que conviuen dins una mateixa persona. D'aquesta forma, per la seva naturalesa divina, Crist era la imatge més perfecta del Pare, revelada amb resplendor al món i, per la seva naturalesa humana, era el límit extrem de totes les aspiracions humanes.

En aquest sentit, cal destacar que «humana natura in Deo Jesuchristo est nobilior natura Angelica secundum quod considerat in puris naturalibus» volia dir, seguint la tradició lul·liana, que la naturalesa humana de Crist, pel fet de possibilitar la realització màxima de totes les potencialitats intrínseques de l'espècie humana i pel fet que en Crist es donés la unió màxima del Creador i la Criatura, tenia més noblesa i grandesa que les altres criatures de creació divina. La manifestació de la creació de Déu, a través de Crist Jesús, elevava aquesta unió dins tot l'ordre de la Creació i singularitzava Crist, tant en la seva naturalesa humana com en la divina.

Aquest és el raonament que seguí l'escolàstica lul·liana mallorquina que, des de l'erecció de l'Estudi General, sistematitzà la teologia del Beat. Així, doncs, trobem aquí l'eix que vertebrava la unitat de les idees de Pere Mas i de Sebastià Riera. Per a ells, no hi havia cap criatura més propera a Déu (i, per tant, més noble) que Crist, tant en la seva naturalesa humana com en la divina. I aquest raonament ens serveix així mateix per a entendre el que van dir d'Adam, d'Eva i de Maria: «Beata Virgo Maria Adam et Heva etiam in puris naturalibus fuerint nobiliores Angelis».

43. NICOLAU ROIG, B., «El primado absoluto de Cristo en el pensamiento luliano», *Analecta TOR*, 25 (1957), 267-282.

44. *Llibre de Contemplació*, ORL, 2 (1906), 8.

45. J. GAYÀ, «Significación y demostración en el "Libre de Contemplació" de Ramon Llull», F. DOMÍNGUEZ *et alii*, *Aristotelica et Lulliana magistro doctissimo Charles H. Lohr septuagesimum annum feliciter agenti dedicata*, Steenbrughe: Martinus Nijhoff International 1995, 477-499.

Efectivament, si seguim la lectura exemplarista que féu Llull, ni Adam, ni Eva, ni Maria no participaren, *in puris naturalibus*, del pecat original. En el cas d'Adam i d'Eva, fins que varen pecar estaven lliures de tota màcula i, en el cas de Maria, ho va estar sempre, vista l'especial relació amb Déu: com bé resumeix Fernando Domínguez Reboiras,⁴⁶ tota l'obra divina *ad extra* passava per ella, car en ella es va celebrar l'aliança entre Déu i la naturalesa humana.⁴⁷

Certament, Llull deixà clarament assentada la doctrina en la qual defensava que després de Crist no hi havia criatura més propera a Déu que la Verge Maria, perquè en ella es va manifestar amb més claredat l'amor de Déu i és on es va produir l'Encarnació. Aquest fet situava Maria per damunt de les altres criatures, car ella era el mitjà de transmissió d'aquesta acció divina: totes les dignitats van entrar en el món a través de Maria i del seu fill, que era el Fill de Déu.⁴⁸

Molts són els textos que es poden adduir per a explicar la molt complexa i original mariologia lul·liana. No és la nostra tasca explicar-la aquí, però sí que cal recalcar —per a entendre millor les proposicions de Pere Mas— que, per a Llull, Maria es trobava en la mateixa situació que Adam i Eva quan sortiren de la mà de Déu, i no solament això: per la participació mirífica de Maria en la voluntat creadora de Déu, la Mare del seu Fill estava en una posició inigualable en l'ordre de la Creació. Segons Llull, Maria era senyora d'àngels i d'hommes i de totes les criatures, estava per sobre de tots els éssers creats i era la criatura més perfecta que existia després del seu Fill.⁴⁹

Per això, els preveres i professors formats en el lul·lisme defensaven aquestes tesis tan estranyes per a l'escolàstica tradicional. Cal recalcar, abans d'acabar, que la Inquisició va enviar les proposicions a qualificar a teòlegs de la Universitat d'Alcalà, on, per voluntat del cardenal Cisneros, s'ensenyava filosofia i teologia lul·liana des de la fundació de la institució. Sabem que Nicolau de Pacs va estar a Alcalà i que féu imprimir una sèrie d'escrits lul·lians i lul·lístics.⁵⁰

46. Vid. F. DOMÍNGUEZ REBOIRAS, «El discurso luliano sobre María», *Gli studi di mariologia medievale. Bilancio storiografico. Atti del I Convegno Mariologico della Fondazione Ezio Franceschini. Parma 7-8 novembre 1997*, ed. Clelia Maria Piastra, Sismel: Edizioni del Galluzzo 2001, 277-303, especialment 291.

47. M. CALDENTEY VIDAL, «Principio fundamental de la mariología luliana. Notas sobre el primado absoluto y universal de Jesucristo y María», *Verdad y Vida* 1 (1943) 113-124.

48. F. DOMÍNGUEZ REBOIRAS, «El discurso luliano sobre María», 290 i ss.

49. ORL, *Llibre de Santa Maria X* (1915), 128-133.

50. S. TRIAS MERCANT, *Història del pensament a Mallorca*, I, 140-143.

Els tres qualificadors foren alguns del teòlegs més famosos d'Alcalà durant la primera meitat del segle XVI. El primer, Miguel Carrasco, fou catedràtic de nominals i després de sant Tomàs, fins que l'arquebisbe Fonseca el cridà com a confessor personal i hagué d'abandonar la docència. El segon qualificador, fra Juan de Medina, fou el seu substitut a la càtedra de nominals, que va regentar per espai de vint anys, sembla que amb gran aprofitament.⁵¹ Resulta més difícil precisar qui fou el tercer qualificador, el Dr. de la Fuente, però tot sembla indicar que fou el Dr. Francisco de la Fuente, canonge d'Alcalà.

Aquestes tres personalitats resulten conegudes també pels historiadors de les idees i de les mentalitats, car tingueren vincles importants amb l'erasmisme,⁵² que era potser el corrent no escolàstic més important a Alcalà durant aquells anys. Pel que ens ha arribat, els tres qualificadors eren persones d'un tarannà teològic obert i, per llur convivència en l'ambient intel·lectual d'Alcalà, cal suposar que tenien un coneixement mínim del pensament de Lull. Certament, la cristologia i la mariologia lul·lianes no resultaven de fàcil comprensió per a un teòleg escolàstic i era necessari un cert aprofundiment en el lul·lisme per a capir-ne les implicacions.

Resulta curiosa tanmateix la insistència dels teòlegs d'Alcalá a desvincular les opinions de Lull de les dels autors delatats. Es tractava, doncs, de condemnar els autors suposadament influïts pel Beat, però d'evitar completament una condemna formal de les seves obres.

Y assi nos pareçe que procedais en este negoçio conforme a derecho y hased justicia con toda la templança que vieredes que conbiene para que no haya ningun alboroto no escandalo si os dixereren que estas proposiciones tubo maestre Ramon responderes lo que aveis dicho que no teneis que hacer con Maestre Ramon, ni hablais en cosa que toque a su doctrina, y que lo que este Reo dice es diferente de lo que Maestro Ramon dice y de esta manera deshacer lo uno de lo otro y hazer justicia como dicho es y en lo que toca a las obras del dicho Maestre Ramon en ninguna manera no nos deveis entremeter, si sus proposiciones son malas o buenas pues no conbiene tocar en esta materia.

Pel que hem pogut veure fins aquí, resulta clar que les opinions de Pere Mas, així com també part de les del Dr. Riera, es podien fonamentar, en un

51. Vide V. BELTRÁN DE HEREDIA, V., *Miscelánea Beltrán de Heredia* (Salamanca: San Esteban), 1973, t. IV, 98-99.

52. Indica M. BATAILLON, *Erasmus y España*, I, FCE: México, 1966, 397, que en les seves lliçons a la càtedra de Sant Tomàs va llegir més proposicions d'Erasme que del Doctor Angèlic.

sentit ampli, en texts lul·lians. Tot i això, la Inquisició no volia condemnar específicament Llull. Feia poc s'havia reimprès el *Directorium* d'Eimeric,⁵³ però el magisteri lul·lístic a Alcalà i l'auspici reial el feien objecte d'especial protecció.

Y quanto al clerigo que decis sale a deffender las proposiciones que el dicho Maestro Pere Mas predico, deveis llamarle a vuestra audiencia y requerirle ante el notario del Secreto, que pues vos no entendeis en lo que toca a la obras de Maestre Ramon, no entendeis en ellas, que el no se entremeta en impedir nos el exercicio del Santo Officio.

Hi havia una prevenció notable en la interpretació de Llull, àdhuc en l'inquisidor Joan Naverdú, un frare dominicà rigorós,⁵⁴ que havia estat catedràtic a la Universitat de Barcelona,⁵⁵ i que aplicà la sentència condemnatòria, fruit del que havien dit els teòlegs d'Alcalà. La condemna final a l'abjuració de Pere Mas passà per a ser un error del prevere mallorquí i no un seguiment fidel de la teologia del Doctor Il·luminat, tal com es podrà llegir en el document que s'adjunta al final.

3. CONCLUSIONS

La lectura en paral·lel dels processos del prevere Pere Mas i del professor Sebastià Riera ens ajuda a entendre una mica millor el difícil marc de convivència del lul·lisme durant els segles XVI i XVII, tant a Mallorca com a la Cort. Era, efectivament, una doctrina protegida pel cardenal Cisneros i per Felip II i resultava estranya als teòlegs que no estaven avesats al llenguatge lul·lià. El clergat mallorquí, especialment després de l'erecció de l'Estudi General Lul·lià, tenia una certa coneixença del pensament del Beat, que es reflectia no sols en els escrits acadèmics, sinó també en la predicació.

La situació va canviar molt quan morí Felip II i el lul·lisme deixà de ser una doctrina protegida pel rei. És cert que cap dels dits Àustries menors no va oposar-se frontalment a la doctrina de Llull i que formalment la varen continuar protegint. Però la Inquisició se sentí molt més lliure per a jutjar el Beat

53. Com és sabut, fou editat a Barcelona per Joan Luschnier l'any 1503.

54. H. C. LEA, *A history of the Inquisition of Spain*, London: The Macmillan Company 1922, 284.

55. Segons A. FERNÁNDEZ LUZÓN, *La Universidad de Barcelona en el siglo XVI*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona: 2005, 60, Naverdú es guanyà l'enemistat del poble mallorquí i finalment fou translladat a Barcelona com a inquisidor des de 1520 fins a 1528.

sense les pressions reials. Tanmateix el lul·lisme a Mallorca era un marc ideològic i cultural que tingué una important embranzida en el segle XVII, especialment després de la fundació del Col·legi de la Sapiència.

En la segona meitat del XVII es començà a veure l'aïllament teològic i institucional del lul·lisme, reduït a l'Orde Franciscà i a la diòcesi de Mallorca. Durant el XVI, Felip II havia desenvolupat una important tasca de defensa del lul·lisme, que, en bona mesura, l'havia salvat de les condemnes inquisitorials. Però la situació va anar canviant, i els dos processos que aquí s'expliquen mostren bastant aquest canvi, que deixà indemne la figura i l'obra de Llull.

Val a dir que, en ambdós casos, les proposicions defensades tenien un clar origen lul·lià. A un teòleg educat en el lul·lisme, les afirmacions li semblaven familiars i del tot adients, mentre que per a un teòleg escolàstic resultaven estranyes. La Inquisició tingué cura de no comprometre's amb una condemna dels escrits de Llull, i per això descarregà la responsabilitat sobre els qui havien proferit les afirmacions.

Amb aquests documents i referències es donen a conèixer algunes dades esparses i testimonis sobre la història del lul·lisme, que reclama més atenció i el treball intens de més investigadors. En aquest sentit, s'ha de dir que tant de bo el testimoni del professor Perarnau, home culte, tenaç i feiner com pocs, sigui un al·licient per a tots els lul·listes d'avui i de demà.

DOCUMENT

AHN, Inquisició, Lligall 4432, Exp. 11, ff. 115-117v.

Palma de Mallorca, 9 de Octubre de 1663

Peticion fiscal

El Dr. D. Geronimo de Escobar promotor fiscal deste santo officio en la mejor forma, y via que de derecho aya lugar ante V. S. paresco, y digo que reconociendo para diversos fines los papeles deste secreto e hallado en el vol 3. de penitenciados un proceso de fe que a instancia fiscal se siguió en este tribunal por los años de 1535 y 1536 contra Pedro Mas presbitero sobre ciertas proposiciones que dixo predicando la festividad de la Concepcion imaculada de Nuestra Señora en la Iglesia Cathedral de la Seu desta Ciudad el dia

8 de diciembre de dicho año 1535; las dos primeras de las quales eran a cerca de la preheminençia, o major perfeccion que dicho Pedro Mas afirmara tener la naturaleza humana de Christo Señor Nuestro, y de su gloriosa madre, y de nuestros primeros padres Adan y Eva considerada in puris naturalibus, respecto de la naturaleza de los Angeles y porque con dichas proposiciones coincide una de las que el año passado de 1661 se delataron en este Tribunal al Dr. Sebastián Riera que es la segunda en orden de las seis sobre que escribió y presento corto papel de defensas que con los demas autos de su processo le a remitido a los SS. del Supremo Consejo de la Santa General Inquisicion donde oy pende su causa: y para el mas façil y acertado expediente, y resoluçion della puede conducir la notiçia de la que se tomo en el prosesso del dicho Pedro Mas a V. S. pido y supplico mande se saque copia del, o a lo menos de las proposiciones sobre que se causo, y de la calidad, y censura que las dieron los Theologos de la Universidad de Alcalá, y del capitulo que se halla inserto en otro processo de una carta de los Señores del Otro Consejo de 23 de Mayo de 1536 remitiendo dicha censurra y mandando que segun ella se hiciese justicia en la causa de la sentencia que ultimamente se dio, y execucion della con testimonio en relacion de los demas autos que todo se remita a dichos señores del Consejo para que se pueda acumular a la causa del dicho Dr. Riera, y en su vista determinar lo que fuere de justicia que pidio este

Dr. D. Geronimo de Escobar Sobremonte y Cisneros.

[115v]

Auto

cassi presentada y vista por el Señor Inquisidor D. Francisco de Saravia Ojeda Dixo que se saque copia de dichas proposiciones, censura, carta del Consejo, sentencia y execucion della y se remita a su Alteza como lo pide el Fiscal, assi lo publico mando y rubrico

Passo ante mi

Dr. Gabriel Fabregues

Authenticacion

Esta copia de la peticion y auto de arriba concuerda con su original que queda en el processo del Dr. Sebastian Riera a que me remito y lo firmo.

Dr. Gabriel Fabregues

Testimonio

Yo el Dr. Gabriel Fabregues Canonigo Penitenciario de la Santa Iglesia y Secretario del Santo Oficio de la Inquisicion desta Ciudad y Reino de Mallorca certifico, y doy fe que en Secreto desta Inquisicion en el vol. 3 de penitenciadados se halla un processo actuado a instancia fiscal por los años 1535 y 1536 contra Pedro Mas presbitero en el qual se halla un capitulo de una Carta de los Señores de el Consejo de la Santa Inquisicion dada en Madrid en 23 de Mayo de 1536 y una censura de ciertas proposiciones y una sentencia dada y pronunciada contra dicho Pedro Mas y execucion de ella que todo es como se sigue =

Capítulo de carta de los Señores del Consejo al Inquisidor de Mallorca

Reverendo Señor. Dos letras nuevas hemos recibido de 8 y 30 de Março, y la informacion que enbiasteis contra Mtre. Pere Mas clerigo sobre las proposiciones que predico el dia de la Consepccion de nuestra Señora las quales se dieron a calificar a theologos de muchas letras de la Universidad de Alcalá y las juzgaron y calificaron como vereis por ellas, y assi nos parece que procedais en este negocio conforme a derecho y hased justicia con toda la templança que vieredes que conbiene para que no haya ningun alboroto no escandalo si os dixeren que estas proposiciones tubo maestre Ramon respondieros lo que aveis dicho que no teneis que hacer con Maestre Ramon, ni hablais en cosa que toque a su dotrina, y que lo que este Reo dice es diferente de lo que Mastero Ramon dice y de esta manera deshacer lo uno de lo otro y hazer justicia como dicho es y en lo que toca a las obras del dicho Maestre Ramon en ninguna manera no nos deveis entremeter, si sus proposiciones son malas o buenas pues no conbiene tocar en esta materia, y quanto al clerigo que decís [116] sale a deffender las proposiciones que el dicho Maestro Pere Mas predico, deveis llamarle a vuestra audiencia y requerirle ante el notario del Secreto, que pues vos no entendeis en lo que toca a la obras de Maestre Ramon, no entendeis en ellas, que el no se entremeta en impedir nos el exercicio del Santo Officio, donde no que provedereis contra el conforme a justicia como contra perturbador e impedidor del Santo Officio de la Inquisicion, y si del pues tornase a insistir sobre esta materia castigadle conforme a derecho con acuerdo de los letrados, y consejeros de esse Santo Officio =

Censura de los theologos de Alcala remitida en la carta del Consejo

Lo que nos parece cerca de las quatro proposiciones siguientes que nos fueron mandadas ver por el Reverendissimo, y muy magnificos Señores del Consejo de la Santa Inquisicion es lo siguiente =

Prima propositio est. Humana natura in Deo Jesuchristo est nobilior natura Angelica secundum quod considerat in puris naturalibus = hec propositio ut jacet est erronea contra doctrinam sanctorum doctororum simul et philosophorum: et eius opposita est magis consona Sacras Scripturas =

Secunda Propositio est. Gloriosa virgo Maria Adam atque Eva etiam fuerunt et sunt in puris naturalibus nobiliores Angelis = ista propositio ut jacet calificat sicut precedens =

Tertia Propositio est. Christus et Maria mater eius habuerunt justitia originalem = hec propositio est contra Comunem Theologos sententiam, accipiendo originalem justitia pro ut comuniter accipi solet =

Quarta propositio est. Materia de qua Concepta est gloriosa Virgo Maria fuit sanctificata seu accepit sanctificatione a Spiritu Santo unde concepta est eade virgo sine peccato originali = Hec propositio tollerabilis est ex quo nomen Sanctificationis potest extendi ad res inanimatas =

Esto va qualificado conforme a lo que las palabras suenan aunque era de examinar el sentido que tubo el que las dixo = el Dr. Carrasco = Lic. Medina = el Dr. de la Fuente.

Sentencia

Christi nomine invocato

Nos fratre Juan Naverdu del orde de predicadors mestre en Sacra Theologia Inquisidor Apostolich contra la heretica y apostatica pravedad en la present Ciutat Diocesi y Reyne de Mallorca visa [116v] informatione sumaria contra te Petri Mas praesbiterum ad instantiam Fisci secreta, visa clamorosa insinuatione predicti Fiscalis in quae dicebat quod tu Petrus Mas predicando publice in ecclesia Cathedrali presentis civitatis asservisti aliquas propositiones contra commune opinione Sacroribus Doctoribus inter quas prima erat quod humanitatis Christi in puris naturalibus est nobilior natura Angelica. Secunda vero quod Beata Virgo Maria Adam et Heva etiam in puris naturalibus fuerit nobiliores Angelis. Tertia et ultima est quod Christo habuerunt justitiam originalem. Visa determinatione facta in Concilio Sancta Generalis Inquisitionis et in Concilio particularissimo declaramus et sententiamus te dicti Petri Mas debere revocarse publice dictas propositiones in eode loco in

quo illas predicasti populu scandalizando ut de tua revocatione popularis notificaret et in fide solidet tibi mandando quod die Dominica proxime futura in dicta ecclesia dictas propositiones publice revoces in forma et modo tibi in sixtis datis, et pro penitentia temeraris assertionis, ad penitentiam ad semel dicendum sextem psalmos poenitentiales et ita cum quis(?) sententiamus et declaramus.

Fray Juan Naverdu Inquisidor.

Publicacion

Lata, lecta et publicata fuit predicata sententia de mandati Reverendissimi Domini Inquisitoris predicti in Camera Audientia Secreti more solito pro tribunali sendentis die sabbati prima nebsis julii anno a nativitate Domini millesimo quinquagesimo trigesimo sexto hora vespervas super assignata (?) pro parte una honor et discreto Petro Garau notario, Promotor fiscali predicto dictam sententiam fueri petente, ad dicto Petro Mas presbitero, reo partibus ex altera ibidem stante et dicta sententiam audiente, presentibus pro testibus honoris Ludovico de Liscano algutirio(?) ac Juanoto Vives nuncio dicti Sancti Offici ad hac vocatis especialiter et assumptis.

Mandato hecho al reo

Et statim de mandato presati Reverendissimi Domini Inquisitoris fuit tradita copia presentis, et infrascripta scriptura dicto Petro Mas presbitero et intimatum eidem quatenque die crastina in sede cathedrali in pulpito eiusdem sedis ligat eande et est tenoris siquentis.

[117]

Papel e instrumento que se dio al reo para la revocacion

Lo dia de Nostra Dona de Consepcio proppassat prediqui en la present iglesia, y digui entre las altres cosas, tres proposicions siguients

1ª Primera proposicio es que humanitas in Christo in puris naturalibus est nobilior natura Angelica. –

La segona es que Beata virgo Maria, Adam et Eva etiam in puris naturalibus fuerunt nobiliores angelis. –

La tercera proposicio es que Christo et virgo Beata habuerunt justitiam originalem. –

Ab las quals proposicions de manament dels señors Inquisidors se es fera la determinacio següent – so es que la primera proposicio es erronea y contra Sanctorum Doctoribus et philosophorum et quod eius exposita est magis consona Sacra Scriptura, y axi ho dich yo, hui crech. –

En la segona proposicio dich lo matex que e dit en la primera, lo es, que es erronea, y contra la opinio comune dels sants doctors, i axi ho crech yo. –

En la tercera proposicio dich lo matex que dit en la primera y segona que es erronea, y falça, y contra la determinacio dels Sants Doctors =

Y per ço, ase de manament del Reverent Señor Inquisidor yo retracte las ditas proposicions en aquest lloch en lo qual las e predicades. –

Exoneracion y Revocacion

Et die Dominica secunda mensus Julii ano predicto 1536 predicto Petro Mas hora tertia in pulpito alma Sedis Mayoricarum retractavit predictas propositiones coram populo ad audiendum divina officia Congregato pro ut superique sibi injunctus fuit per Reverendissime Domini Inquisitori Maioricensis presentibus pro testibus disentis Peroto Mulet, Petro Font notariis atque Rafaele Oleza mercatore Maioricarum ad hec vocatis especialiter et assumptis.

Autenticacion

Como todo lo referido consta y pareçe de dicho processo aqui me remito y para que conste, dello doy fe en execucion del auto del Tribunal arriba inserto y lo firmo y sello con el sello ordinario del Santo Oficio.

Dr. Gabriel Fabregues, Secretario.